

III. ÚS 256/01

Nelze mít pochybnosti o tom, že institut rekognice fotografiemi je efektivním důkazním prostředkem, tedy je institutem umožňujícím dosažení veřejného statku (dobra), spočívajícím v náležitém objasnění trestných činů a spravedlivém potrestání jejich pachatelů. Kromě uvedeného plní rekognice i další účel. Vzhledem ke skutečnosti, že rekognice je prostředkem prověrky věrohodnosti přímého svědectví, plní rovněž účel vyloučení nevinných osob z podezření, a tudíž účel ochrany individuálních práv před neodůvodněným stíháním a odsouzením.

Zákonnou licenci ve smyslu § 12 odst. 2 obč. zák. lze považovat za ústavně souladnou toliko tehdy, nelze-li sledovaného úředního účelu dosáhnout použitím podobizen se souhlasem dotčených osob, tj. akceptace ustanovení § 12 odst. 2 obč. zák. ve vztahu k § 12 odst. 1 obč. zák. za podmínky subsidiarity.

Dosažení účelu objasňování trestných činů a potrestání jejich pachatelů v trestním řízení je v demokratickém ústavním řádu pravidelně spjata s řadou nezbytných zásahů do osobnostních práv jiných osob, než podezřelého, resp. obviněného. Příkladem je možnost nařízení prohlídky a pitvy mrtvol a její exhumace (§ 115 tr. řádu) ve vazbě na osobnostní práva dle § 15 obč. zák., resp. povinnost svědčit (§ 97 tr. řádu) a v této souvislosti strpět i otázky dotýkající se jeho věrohodnosti, jež z povahy věci překračují rámec osobnostní ochrany dle § 11 obč. zák. Z rámce těchto obecně akceptovaných příkladů kolize v předmětné věci posuzovaný institut rekognice fotografiemi nevybočuje.

Zákonnou podmínkou provedení rekognice fotografiemi je skutečnost, že všechny srovnávací fotografie musí být fotografiemi v předmětném trestním řízení nezúčastněných osob. Použití fotografie v trestním řízení nezúčastněné osoby v rekognici tudíž nezakládá žádné dotčení jejich osobnostních práv, plynoucích z § 11 obč. zák. (např. práva na ochranu cti a dobrého jména v souvislosti s neoprávněným založením podezření ze spáchání trestného činu a jeho šířením ve veřejnosti). Nadto je rekognice fotografiemi zachycena v soudním spise, přičemž tento není veřejnou listinou a nahlížení do něj je omezeno na přesně zákonem omezený okruh osob (§ 65 tr. řádu).

Ústavní soud

rozhodl po ústním jednání, konaném dne 21. března 2002 v senátě ve věci ústavní stížnosti JUDr. L. K. a I. M., za účasti vedlejšího účastníka České republiky - Ministerstva vnitra České republiky, proti rozsudku Vrchního soudu v Praze ze dne 6. února 2001, sp. zn. 1 Co 291/2000 a 1 Co 293/2000, o ochranu osobnosti, a o vyslovení povinnosti dle § 82 odst. 3 písm. b) zák. č. 182/1993 Sb., ve znění pozdějších předpisů, a ve věci návrhu na vydání předběžného opatření, takto:

Návrh se zamítá.

Odůvodnění

I.

Vymezení věci dle ústavní stížnosti

Návrhem, podaným k doručení Ústavnímu soudu dne 25. dubna 2001, tj. ve lhůtě stanovené v § 72 odst. 2 zákona č. 182/1993 Sb., ve znění pozdějších předpisů, se stěžovatelé domáhají zrušení rozsudku Vrchního soudu v Praze ze dne 6. února 2001, sp. zn. 1 Co 291/2000 a 1 Co 293/2000, o ochranu osobnosti, dále vyslovení povinnosti předsedovi senátu 2 T Okresního soudu v Chebu ze spisu sp. zn. 2 T 171/2000 vyřadit a ve lhůtě 15 dnů od doručení nálezu Ústavního soudu zničit všechny fotografie, jména, příjmení a tituly stěžovatelů, ať ve fotografiích nebo v písemné formě, a domáhají se rovněž vydání předběžného opatření, jímž se Okresnímu soudu v Chebu ukládá povinnost "v průběhu sporu zamezit přístup k fotografiím stěžovatelů, jejich jménům a příjmením nalézajících se ve fotoalbu, založeném ve spise původně vedeném Policií České republiky -

Okresním úřadem vyšetřování Cheb pod sp. zn. OVCH 410/2000, nyní Okresním soudem v Chebu pod sp. zn. 2 T 171/2000 a všech jejich kopií, na své náklady do tří dnů od vyhlášení tohoto nálezu". Uvedeným rozhodnutím Vrchního soudu v Praze, jakož i postupem Policie České republiky - Okresního úřadu vyšetřování Cheb a Okresního soudu v Chebu se cítí být dotčeni v základních právech, plynoucích z čl. 2 odst. 2, čl. 7 a čl. 10 Listiny základních práv a svobod (dále jen "Listina").

II.

Rekapitulace věci v řízení před obecnými soudy

Z obsahu spisů Krajského soudu v Plzni sp. zn. 19 C 43/2000 a 19 C 44/2000, jež si Ústavní soud vyžádal, jakož i z příloh ústavní stížnosti bylo zjištěno následující:

Žalobou před obecným soudem se stěžovatelé vůči odpůrci, takto vedlejšímu účastníku v řízení před Ústavním soudem, domáhali omluvy a úhrady nemajetkové újmy ve výši 500.000.-Kč, když se postupem orgánů činných v trestním řízení, které ve věci vedené u Policie České republiky - Okresního úřadu vyšetřování Cheb pod sp. zn. OVCH 410/2000 použily jejich fotografie s uvedením jejich jmen, příjmení a dat narození za účelem rekognice, cítili být dotčeni ve svých právech na ochranu osobnosti, plynoucích z § 11 a násl. obč. zák. Krajský soud v Plzni rozsudky ze dne 20. září 2000, č. j. 19 C 43/2000-23 a 19 C 44/2000-25 žaloby stěžovatelů zamítl. Svá rozhodnutí odůvodnil poukazem na ustanovení čl. 40 Listiny a § 2 odst. 2 tr. řádu a § 12 odst. 2 obč. zák., a to poté, co dospěl k závěru, že uvedené užití fotografií a dat stěžovatelů podle ustanovení § 93 odst. 2 tr. řádu není neoprávněným zásahem do jejich osobnostních práv, neboť užití fotografií bylo jednak v souladu se zákonnou licencí (§ 12 odst. 2 obč. zák.) a jednak neohrozilo čest stěžovatelů. Nalézací soud přitom vycházel z interpretace dotčených zákonných ustanovení, dle které neplyne-li z § 93 odst. 2 tr. řádu výslovný zákaz provedení rekognice podobiznou či obrazovým záznamem bez předchozího souhlasu zobrazené osoby, pak je naplněna podmínka obsažená v § 12 odst. 2 obč. zák., dle níž svolení není třeba, jestliže se použijí písemnosti osobní povahy, podobizny, obrazové snímky, nebo zvukové záznamy k účelům úředním na základě zákona. Pokud stěžovatelé v průběhu jednání před nalézacím soudem (spisy Krajského soudu v Plzni sp. zn. 19 C 43/2000, č. l. 17, sp. zn. 19 C 44/2000, č. l. 19) poukázali na skutečnost, že o použití svých fotografií pro účely rekognice v trestním řízení se dověděli od třetích osob, Krajský soud v Plzni v uvedených rozhodnutích uvedl, že k dotčení osobnostních práv plynoucích z § 11 a násl. obč. zák. v daném případě by mohlo dojít tehdy, jestliže by jiné fyzické osoby, bez zřetele k tomu, nahlédly-li do vyšetřovacího spisu policie, v němž byla zadokumentována rekognice anebo by se jednalo toliko o výsledek jejich subjektivních úvah a předsudků, šířily o fyzické osobě, která byla rekognice účastna osobně či byla při ní použita její podobizna či obrazový záznam, že se přímo podílela na trestné činnosti, jež je předmětem vyšetřování. Soud tudíž zamítl žaloby stěžovatelů, vycházejí ze dvou samostatných důvodů: jednak proto, že použitím fotografií stěžovatelů a jejich vložením do vyšetřovacího spisu zásah do všeobecného osobnostního práva nebyl při nedostatku nezbytného prvku veřejnosti završen a dokonán a dále druhý samostatný důvod zamítnutí žalob shledal v zákonné licenci dle § 12 odst. 2 obč. zák.

V odvoláních do uvedených rozhodnutí namítli stěžovatelé neprovedení všech potřebných důkazů, nesprávné hodnocení důkazů provedených a konečně nesprávné právní posouzení věci. Konkrétní výtkou bylo pak neprovedení důkazu spisem Policie České republiky - Okresního úřadu vyšetřování Cheb ve věci vedené pod sp. zn. OVCH 410/2000, který by, dle jejich názoru, prokázal nesoulad předmětné rekognice s podmínkami vyžadovanými v ustanovení § 93 odst. 2 tr. řádu, dále poukaz na zveřejnění zařazení jejich fotografií a dat do vyšetřovacího spisu v denním tisku (a to v deníku Blesk ze dne 2. června 2000, jakož i v dalších přesně neoznačených denících) a konečně nepřipadná právní argumentace nalézacího soudu, když ustanovení čl. 40 Listiny a § 2 odst. 2 tr. řádu se vztahují na osoby podezřelé, obviněné nebo obžalované, mezi něž ale stěžovatelé nepatří.

Poté, co odvolací soud obě označené věci spojil ke společnému projednání a rozhodnutí, rozsudkem ze dne 6. února 2001, sp. zn. 1 Co 291/2000 a 1 Co 293/2000, rozsudky soudu prvního stupně ze

dne 20. září 2000, č. j. 19 C 43/2000-23 a 19 C 44/2000-25, potvrdil. V odůvodnění svého rozhodnutí odvolací soud vycházel ze zákonného stanovení podmínek občanskoprávní odpovědnosti za porušení práv na ochranu osobnosti dle § 13 obč. zák., dle kterého základním hmotněprávním předpokladem této odpovědnosti je existence neoprávněného zásahu objektivně způsobitelného vyvolat újmu na osobnosti fyzické osoby, spočívající v porušení či ohrožení práv chráněných ustanovením § 11 a násl. obč. zák. Dovodil, že zařazení fotografií stěžovatelů a jejich osobních dat do vyšetřovacího spisu bez jejich předchozího souhlasu za účelem provedení důkazu podle ustanovení § 93 odst. 2 tr. řádu nelze považovat za neoprávněný zásah do jejich osobnostních práv, když důvodem vylučujícím neoprávněnost zásahu je skutečnost, že k jejich zařazení do vyšetřovacího spisu došlo k úředním účelům a na základě zákona, tedy v souladu s ustanovením § 12 odst. 2 obč. zák. a rovněž v souladu s čl. 2 odst. 3 Ústavy a čl. 2 odst. 2, čl. 3 odst. 1 a čl. 4 odst. 2 Listiny. Uvedl dále, že zneužití tohoto práva v řízení před obecnými soudy prokázáno nebylo a úvahy o možném zneužití v budoucnu nejsou v dané věci právně významné. K námitkám stěžovatelů obsaženým v odvoláních odvolací soud konstatoval, že pro posouzení dané věci je bez právního významu, zda v označené trestní věci byl či nebyl proveden důkaz podle ustanovení § 93 tr. řádu, případně zda postup orgánů činných v trestním řízení při provedení důkazu byl v souladu s uvedeným ustanovením. Vyslovil v této souvislosti právní názor, že soudu v dané věci nepřísluší hodnotit provádění důkazu v jiné věci, to přísluší pouze soudu v rámci přezkumu na základě řádných či mimořádných opravných prostředků. Vzhledem k tomu, že mezi účastníky řízení bylo nesporné, že fotografie a data žalobců jsou v předmětném spise založena, odvolací soud pokládal za nadbytečné provést důkaz obsahem vyšetřovacího spisu.

III.

Rekapitulace stížnostních bodů a petitu ústavní stížnosti

Za zásadní otázku předmětné věci považují stěžovatelé ve své ústavní stížnosti určení hranice mezi oprávněním použít podobizny a osobní data k úředním účelům na základě zákona na jedné straně a lidskými právy, zajištěnými Listinou na straně druhé. Jinými slovy jde, dle jejich názoru, o střet hranice oprávnění, jimiž disponuje státní moc dle § 12 odst. 2 obč. zák. a hranice práva občana, obsaženého v čl. 10 odst. 1 Listiny. Vycházejí dále z nesporné skutečnosti, že jejich fotografie a osobní data byla použita z registru občanských průkazů. Stanoví-li ustanovení § 1 zák. č. 75/1957 Sb., o občanských průkazech, ve znění pozdějších předpisů, že občanský průkaz je veřejná listina, kterou občan republiky prokazuje svou totožnost, státní občanství, místo pobytu a evidenční skutečnosti zapsané v občanském průkazu, lze z uvedeného dovodit, že i údaje evidované mimo tento průkaz, ale poskytované v souvislosti s ním, mohou být použity pouze pro účely, pro které byl vydán. Stěžovatelé jsou přesvědčeni, že svěřené podobizny, jakož i jména s příjmením a daty narození, popř. titulem, pro účely vydání a evidování vydaného občanského průkazu se nestávají veřejným majetkem státu, ale nadále patří občanu. Upozorňují v této souvislosti na skutečnost, že povinnost poskytnout data a fotografie byla upravena vyhláškou č. 128/1993 Sb., ve znění pozdějších předpisů. Stěžovatelé se pro uvedené domnívají, že v předmětné věci bylo vybočeno z mezí ustanovení § 12 odst. 2 obč. zák., když byly použity k úředním účelům jejich podobizny a osobní údaje bez zákonné opory, v rozporu s účelem zákona o občanských průkazech. Pokud byly při rekognici v dané věci použity i podobizny soudců a advokátů, a to s jejich souhlasem, stěžovatelé zastávají názor, že tato skutečnost zakládá jejich podjatost v důsledku spolupráce s policií a pokud by byly použity bez jejich souhlasu, na straně veřejnosti by takové podezření stejně bylo dáno. Upozorňují dále na ustanovení § 55 odst. 2 tr. řádu, jež umožňuje chránit toliko svědky, nikoli však osoby, jejichž podobizny a data bez jejich vědomí a souhlasu byly vloženy do spisu a jež mohou být vystaveny případnému ohrožení.

Použití fotografií a osobních dat pro úřední účely mimo rámce, jenž stanoví zákon o občanských průkazech, považují stěžovatelé za porušení čl. 2 odst. 2 a čl. 7 Listiny. Dotčení v základním právu plynoucím z čl. 10 Listiny spatřují v tom, že postupem orgánů činných v trestním řízení byl vytvořen prostor, aby osoby se spisem se seznamující nabyly dojmu, že stěžovatelé s uvedeným

postupem souhlasili, popřípadě s věcí mají něco společného. Po zveřejnění toho, že jejich fotografie a osobní údaje jsou zařazeny do vyšetřovacího spisu mohla, dle jejich názoru, laická veřejnost nesprávně dovodit, že tato skutečnost prokazuje, že mají s trestní věcí něco společného a nejsou stíháni jen pro nedostatek důkazů. V této souvislosti poukazují na porušení základního práva plynoucího z čl. 40 Listiny. Konečně stěžovatelé v postupu orgánů činných v trestním řízení spatřují i porušení ústavního práva na ochranu před neoprávněným zneužíváním osobních údajů.

V ústavní stížnosti se dále uvádí, že stěžovatelé vedle žaloby na ochranu osobnosti podali i žalobu podle zák. č. 256/1992 Sb. o ochraně osobních údajů v informačních systémech, v níž navrhli i vydání předběžného opatření, dle kterého by odpůrce byl povinen zamezit přístup k fotografiím a osobním datům v předmětném trestním spise. Okresní soud v Chebu usnesením ze dne 26. května 2000, sp. zn. 10 C 96/2000, sice prvnímu stěžovateli vyhověl, ale dle tvrzení stěžovatelů dané rozhodnutí nebylo odpůrcem respektováno. Řízení o žalobě druhého stěžovatele bylo zastaveno s poukazem na přijetí zák. č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů a o změně některých zákonů, ve znění zák. č. 227/2000 Sb., dle něhož již soud nedisponuje pravomocí k projednání a rozhodnutí v této věci. Jelikož se uvedenými žalobami stěžovatelům nepodařilo dosáhnout vyřazení jejich fotografií a osobních dat z předmětného trestního spisu a jelikož v předmětné trestní věci je probíhající hlavní líčení veřejné, stěžovatelé se domnívají, že i ve spise obsažené údaje jsou veřejné, pročež je dán důvod podání ústavní stížnosti dle § 72 odst. 1 písm. a) zák. č. 182/1993 Sb., ve znění pozdějších předpisů.

Dovolávají-li se stěžovatelé u Ústavního soudu ochrany proti "jinému zásahu orgánu veřejné moci", odkazují v této souvislosti na vymezení uvedeného pojmu v judikatuře Ústavního soudu (nález sp. zn. III. ÚS 62/95). Zastávají totiž názor, dle něhož i v případě, vyhoví-li Ústavní soud ústavní stížnosti směřující proti výše označeným rozsudkům obecných soudů ve věci ochrany osobnosti, nemůže to nijak ovlivnit skutečnost, že fotografie a data nadále zůstanou v trestním spise (ve věci vedené před Okresním soudem v Chebu pod sp. zn. 2 T 171/2000). Stěžovatelům totiž po zrušení zák. č. 256/1992 Sb. nepřísluší procesní prostředek, jímž by se mohli před obecnými soudy domáhat zákazu v pokračování zásahu do jejich osobnostních práv.

Z důvodu probíhajícího řízení v předmětné trestní věci a z důvodu obavy, že k trestnímu spisu má přístup celá řada osob nemajících povinnost mlčenlivosti, domáhají se stěžovatelé i vydání předběžného opatření podle § 80 zák. č. 182/1993 Sb., ve znění pozdějších předpisů.

IV.

Rekapitulace podstatných částí vyjádření účastníka a vedlejšího účastníka

Na základě výzvy Ústavního soudu podle § 42 odst. 4 a § 76 odst. 1 zákona č. 182/1993 Sb., ve znění pozdějších předpisů, podal dne 13. prosince 2001 Vrchní soud v Praze k předmětné ústavní stížnosti vyjádření, v němž předsedkyně senátu 1 Co v plném rozsahu odkazuje na odůvodnění v ústavní stížnosti napadeného rozhodnutí.

K výzvě Ústavního soudu dle § 42 odst. 4 a § 76 odst. 1 zákona č. 182/1993 Sb., ve znění pozdějších předpisů, podal dne 18. prosince 2001 k předmětné ústavní stížnosti vyjádření i vedlejší účastník Česká republika - Ministerstvo vnitra. Vedlejší účastník v něm z pohledu procesního namítá nevyčerpání všech procesních prostředků k ochraně práva ze strany stěžovatelů, když tito proti rozsudku Vrchního soudu v Praze ze dne 6. února 2001, sp. zn. 1 Co 291/2000 a 1 Co 293/2000 nepodali dovolání, ačkoli podstatou věci je otázka, která dle jeho vědomosti dosud nebyla v českém právu řešena a lze předpokládat, že by ji Nejvyšší soud ČR posoudil jako otázku zásadního významu ve smyslu ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř. Pro uvedené skutečnosti je vyjádřen názor, že předmětnou ústavní stížnost lze odmítnout jako nepřijatelnou podle § 75 odst. 1 zák. č. 182/1993 Sb., ve znění pozdějších právních předpisů.

Za klíčovou otázku zásadního významu v dané věci vedlejší účastník řízení považuje to, zda Policie České republiky, resp. orgány činné v trestním řízení mohou při poznávacím řízení (rekognici) osob podle § 93 odst. 2 tr. řádu, je-li tato prováděna podle fotografií, používat jako srovnávacích fotografie třetích osob, na daném trestním řízení nezainteresovaných (figurantů), bez jejich

předchozího svolení, nebo zda je takové použití neoprávněným zásahem do jejich osobnostních práv. Uvedl dále, že dle jeho poznatků se jedná o běžně používaný postup, jehož oprávněnost a zákonnost nebyly přinejmenším v době účinnosti stávajících trestních kodexů doposud nikdy zpochybněny.

V rekapitulaci věci vedlejší účastník konstatuje, že základem obou žalob před obecnými soudy a ústavní stížnosti před Ústavním soudem je skutečnost, že vyšetřovatel OÚV Cheb v trestním řízení proti skupině osob, obviněných z trestných činů obchodování se ženami podle § 246 odst. 1, odst. 2 písm. a), c) tr. zák. a kuplířství podle § 204 odst. 1, 2, 3 písm. b) tr. zák., prováděl během měsíce března roku 2000 několik poznávacích řízení s cílem identifikovat a označit obviněné mezi nezúčastněnými osobami. Za tím účelem sestavil fotografické soubory, do kterých byly kromě fotografií obviněných zařazeny také fotografie figurantů včetně stěžovatelů, kterých se trestní řízení nijak netýká. Věc je vedena u Okresního soudu v Chebu pod sp. zn. 2 T 171/2000 a dosud není pravomocně skončena.

Vedlejší účastník přisvědčuje stěžovatelům v tom, že jejich fotografie a osobní data pocházejí z registru fotografií občanských průkazů. Odmitá ale domněnku, podle které bylo použití těchto fotografií protiprávní a ve shodě s obecnými soudy zastává názor, že popsáním postupem orgánů činných v trestním řízení nebyla stěžovatelům způsobena sebemenší újma. Z pohledu relevantní právní úpravy odkazuje na ustanovení § 2 odst. 1 písm. l) zák. o Policii České republiky, dle něhož tato disponuje oprávněním vést evidence, které potřebuje k plnění svých úkolů. Do 1. července 2000 spadala agenda občanských průkazů do působnosti policejních orgánů a teprve poté, od účinnosti zák. č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů, přešla podle zák. č. 328/1999 Sb., o občanských průkazech, na okresní úřady. Z ustanovení § 45a zákona o Policii České republiky, dle jeho názoru, vyplývá její oprávnění poskytovat informace z těchto evidencí jednotlivým složkám policie, je-li to nutné pro plnění jejich úkolů podle zákona. Tímto je pak v předmětné věci ustanovení § 93 odst. 2 tr. řádu. Vedlejší účastník upozorňuje na skutečnost, že žádná zákonná ani podzákonná norma nevymezuje (pozitivně ani negativně) zdroje, ze kterých mají (mohou) orgány činné v trestním řízení srovnávací fotografie figurantů pro rekognici získávat. Z uvedeného pak dovozuje závěr, že má-li se tento procesní úkon podle trestního řádu vůbec reálně provést, může orgán činný v trestním řízení použít jen takové zdroje (evidence), které má fakticky k dispozici. Dle jeho přesvědčení nic nebrání tomu, aby k provedení rekognice použil tudíž fotografie osob z jakýchkoliv evidencí, vedených orgány Policie České republiky, ať už jde o fotografie z registru občanských průkazů, řidičských nebo zbrojních průkazů či cestovních pasů, pokud policejní orgány tyto evidence vedly, resp. dosud vedou. Jedinou podmínku použití fotografií spatřuje vedlejší účastník v kriminalistických požadavcích kladených na rekognici, tj. ve skutečnosti, aby fotografie zobrazovaly osobu přibližně stejného zevnějšku, jaký má poznávaný objekt. Otázka posouzení zákonnosti takto provedeného důkazu je pak věcí státního zástupce a následně soudu.

Vedlejší účastník se dále ztotožňuje s interpretací ustanovení § 12 odst. 2 obč. zák. (zákonné licence), jak byla provedena v dané věci ze strany obecných soudů, interpretaci obsaženou v ústavní stížnosti pak považuje za neodůvodněně restriktivní. Vyjadřuje v této souvislosti právní názor, dle kterého v předmětné věci nedošlo k dotčení osobnostních práv stěžovatelů, když jejich fotografie nebyly zařazeny do žádného "alba zločinců" či okruhu osob podezřelých z trestné činnosti, neboť jedna z podmínek použití srovnávací fotografie fyzické osoby při rekognici v trestním řízení je naopak skutečnost, že tato osoba není ze spáchání trestného činu podezřelá a nemá k němu žádný osobní vztah (v opačném případě by, dle vedlejšího účastníka, rekognice byla zmatečná a její výsledky nepoužitelné). K dotčení v osobnostních právech stěžovatelů nedošlo, dle přesvědčení vedlejšího účastníka, i z toho důvodu, že vyšetřovací spis není veřejně přístupnou listinou, § 65 tr. řádu stanoví okruh osob, které se s jeho obsahem mohou seznamovat a nahlížet do něj a cítí-li se stěžovatelé dotčení tím, že se v důsledku použití jejich fotografií při rekognici dostali v očích svého okolí do nepříznivého světla, nelze to přičítat policejním orgánům, které připravily a provedly rekognici, nýbrž jediné indiskreci nezjištěné osoby, která zkreslenou negativní informací o stěžovatelích rozšířila za eventuálního porušení své povinnosti mlčenlivosti. K návrhu na vydání rozhodnutí dle § 82 odst. 3 písm. b) a § 80 zákona o Ústavním soudu vedlejší účastník připomíná,

že trestní spis musí zůstat nedotčen jak po celou dobu trestního řízení, tak i po jeho skončení z důvodu případného přezkumu v budoucnosti, přičemž, dle jeho názoru, k rozhodnutí o vyřazení předmětných fotografií a dat z trestního spisu občanskoprávní soud není oprávněn, když rozhodnout o nepřijatelnosti důkazů v trestním řízení může toliko věcně, místně a funkčně příslušný soud trestní.

Ze všech uvedených důvodů vedlejší účastník navrhuje, aby Ústavní soud předmětnou ústavní stížnost podle § 82 odst. 1 zák. č. 182/1993 Sb., ve znění pozdějších předpisů, zamítl.

V. Důkazní řízení

Dle § 48 odst. 1 zákona č. 182/1993 Sb., ve znění pozdějších předpisů, Ústavní soud provádí důkazy potřebné ke zjištění skutkového stavu, přičemž rozhoduje, které z navrhaných důkazů je třeba provést a může provést i jiné důkazy, než jsou navrhovány.

Uvedené zákonné ustanovení nutno interpretovat z pohledu čl. 83 Ústavy, dle něhož je Ústavní soud soudním orgánem ochrany ústavnosti, jakož i z pohledu dosavadní judikatury, v níž je zvýrazněna rozdílná funkce Ústavního soudu ve vztahu k soudům obecným. Ústavními stížnostmi napadená rozhodnutí obecných soudů posuzuje Ústavní soud tudíž toliko hlediskem dotčení ústavními zákony a mezinárodními smlouvami dle čl. 10 Ústavy garantovaných základních práv a svobod, a nikoli přezkoumáním věci samé pohledem jednoduchého práva. Pro oblast dokazování z toho plyne maxima vést dokazování ke skutečnostem ověřujícím stěžovatelova tvrzení o dotčení na základních právech a svobodách, nikoli však dokazování ve věci samé, tj. dokazování na úrovni jednoduchého práva, vedoucí k rozhodnutí v samotném merituu věci. Uvedená diference je jedním z komponentů odlišujících ústavní soudnictví od soudnictví obecného.

Z pohledu naznačených kautel, za účelem ověření tvrzení obsažených v ústavní stížnosti, provedl v předmětné věci Ústavní soud dokazování konstatováním přesného znění článku autora Jaroslava Fikara, uveřejněného v novinách Blesk dne 2. června 2000 na s. 4 pod názvem "Na seznamu jsou prominenti":

"CHEB - Velkým policejním skandálem hrozí na Chebsku zařazení 61 fotografií a osobních dat soudců, státních úředníků a místních prominentů do utajeného spisu OVCH 410/2000. Týká se vyšetřování obchodu s drogami a bílým masem. Případ nabyl velkých rozměrů díky zátahu ze 17. na 18. března, kdy skončilo ve vazbě 18 obviněných. Rozčarování chebských policistů, které o razii 130 mužů speciální zásahovky kvůli vyzrazení vůbec neinformovali, ještě nevyšumělo, a už má kauza nečekané zauzlení. Po razantní akci v pěti erotických klubech, kdy černé kukly z Útvaru pro odhalování organizovaného zločinu (ÚOOZ) odvezly na Zbraslav vavříny za odhalené kuplířství a zachráněných osm miliónů korun, vydal chebský Okresní soud minulý pátek zákaz manipulace s údaji ve zmíněném spisu. V něm se mezi 61 fotografiemi objevily osobní údaje o jednom z okresních soudců, vysokých státních úřednících, několika advokátech, řadě známých podnikatelů a prominentů. Na podnět advokátů L. K. a P. B. vydala soudkyně předběžné opatření. Po Chebu se šušká, že to ostří hoši z komanda ve snaze chytit co nejvíce zločinců přepískli. Jedním z podezřelých jako č. 56 je podnikatel I. M., bývalý majitel FC Unionu Cheb: "Když jsem zjistil, že mé foto a mého společníka je ve spisu, podali jsme trestní oznámení. Ředitel okresní vyšetřovačky JUDr. B. nám písemně sdělil, že fotografie do spisu zařadili z ÚOOZ pod vedením pplk. J. K." K možné spojitosti se spory o pronájem tržnice Dragoun M. říká: "Vyhrožovali, že pokud zůstanu ve výběrovém řízení, budu mít potíže s policií. Následovalo zařazení mých fotek do spisu, který se mě vůbec netýká. A stíhání za údajný podvod na tuneláře A. K.," tvrdí M. Ředitel B. se včera nemohl vyjádřit, protože má dovolenou. Jedna soudkyně se z případu vyloučila pro podjatost. Případ šetří také inspekce ministra vnitra. Na policii prý mohou padat horlivé hlavy."

V ústním jednání Ústavní soud dále vyslechl vedlejšího účastníka k otázkám praktického provádění rekognice pomocí fotografií orgány Policie České republiky. Dle výpovědi vedlejšího účastníka se provádění rekognice orgány Policie České republiky, kromě příslušných ustanovení trestního řádu, řídí nařízením ministra vnitra č. 82/1995 (čl. 74), jež upravuje trestněprocesní a kriminalistické

aspekty rekognice. Srovnávací fotografie nezúčastněných osob jsou přitom čerpány buď z policejního fotoalba anebo z evidencí, vedených policií, mezi které v předmětné době patřila i evidence občanských průkazů. Jelikož zatím není vytvořena centrální databáze, jsou používány fotografie, jež má policie k dispozici v rámci okresních evidencí.

VI.

Přípustnost ústavní stížnosti

Před meritorním posouzením ústavní stížnosti k námitce vedlejšího účastníka Ústavní soud konstatuje, že v dané věci neshledal naplnění podmínek odmítnutí ústavní stížnosti pro nepřipustnost dle § 43 odst. 1 písm. e) a § 75 odst. 1 zák. č. 182/1993 Sb., ve znění pozdějších předpisů. Vycházel přitom ze své konstantní judikatury, dle níž za procesní prostředek k ochraně práva nutno považovat pouze takový procesní postup, vedoucí k přezkoumání rozhodnutí orgánu veřejné moci, jenž je v procesní dispozici účastníka řízení a je nezávislý na rozhodnutí příslušného orgánu. Z uvedeného důvodu jím není jak podnět ke stížnosti pro porušení zákona v řízení trestním, tak i návrh na připuštění dovolání z důvodu řešení právní otázky zásadního významu v občanském soudním řízení. Nadto je nutno zdůraznit, že účelem institutu dovolání ve věcech po právní stránce zásadního významu je potřeba sjednocování judikatury obecných soudů, tj. sjednocování interpretace a aplikace jednoduchého práva, jež je plně v kompetenci Nejvyššího soudu ČR. (Viz zejména nálezy ve věcech vedených pod sp. zn. III. ÚS 224/98, I. ÚS 539/98, II. ÚS 21/97.)

VII.

Ratio decidendi

VII./a

Rozsah ústavního přezkumu

Hodnocení ústavnosti zásahu orgánu veřejné moci do základních práv a svobod se skládá z několika komponentů (III. ÚS 102/94, III. ÚS 114/94, III. ÚS 84/94, III. ÚS 142/98, III. ÚS 224/98 a další). Prvním je posouzení ústavnosti aplikovaného ustanovení právního předpisu (což vyplývá z § 68 odst. 2 zákona č. 182/1993 Sb., ve znění pozdějších předpisů). Dalšími komponenty jsou hodnocení dodržení ústavních procesních práv, a konečně posouzení ústavně konformní interpretace a aplikace hmotného práva.

VII./b

Posouzení věci z úrovně jednoduchého práva

Při posouzení věci Ústavní soud vycházel ze skutkových zjištění, provedených obecnými soudy, jež byla mezi stěžovateli a vedlejším účastníkem nesporná. Z těchto zjištění vyplývá, že vyšetřovatel Okresního úřadu vyšetřování Cheb v trestním řízení proti skupině osob, obviněných z trestných činů obchodování se ženami podle § 246 odst. 1, odst. 2 písm. a), c) tr. zák. a kuplířství podle § 204 odst. 1, 2, 3 písm. b) tr. zák., provedl během měsíce března roku 2000 několik poznávacích řízení s cílem identifikovat a označit obviněné mezi nezúčastněnými osobami. Za tím účelem sestavil fotografické soubory, a to i z registru fotografií občanských průkazů, do kterých byly kromě fotografií obviněných zařazeny také fotografie figurantů včetně stěžovatelů, kterých se trestní řízení nijak netýká. Věc je vedena u Okresního soudu v Chebu pod sp. zn. 2 T 171/2000 a dosud není pravomocně skončena.

Z pohledu práva jednoduchého na posouzení předmětné věci dopadají ustanovení § 12 odst. 2 obč. zák., § 93 odst. 2 a § 103 tr. řádu (jež byly s účinností od 1. ledna 2002 novelou tr. řádu, zák. č. 265/2001 Sb., ve věcech rekognice fotografiemi doplněny o nové ustanovení § 104b odst. 4 tr. řádu), § 4 zák. č. 75/1957 Sb., o občanských průkazech (jenž byl zrušen a nahrazen zák. č. 328/1999 Sb., o občanských průkazech, a to dnem 1. července 2000 dle § 29 zák. č. 133/2000 Sb. o evidenci obyvatel a dle § 28 zák. č. 328/1999 Sb.), § 2 odst. 1 písm. l), § 45a zák. č. 283/1991 Sb., o Policii

České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

Dle § 12 odst. 2 obč. zák. k použití podobizen není třeba svolení, použijí-li se k účelům úředním na základě zákona. Úřední účel v předmětné věci je pak vymezen ustanoveními § 93 odst. 2 a § 103 tr. řádu. Je jím úprava důkazního řízení v řízení trestním, konkrétně toho komponentu výpovědi svědka, jímž je identifikace podezřelé osoby (obviněného). Zákonem, jenž v rozhodné době (březen 2000) založil možnost uvedeného úředního účelu dosáhnout použitím podobizen (fotografií) bez souhlasu dotčených osob, byla příslušná ustanovení zákona č. 75/1957 Sb., o občanských průkazech, a zák. č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění platném k 30. dubnu 2000.

Dle § 4 zák. č. 75/1957 Sb. agenda vydávání občanských průkazů byla svěřena orgánům Policie České republiky. Ustanovení § 2 odst. 1 písm. l) zák. č. 283/1991 Sb., ve znění pozdějších předpisů, svěřuje policii vedení evidencí potřebných pro plnění jejich úkolů. Dle § 45a zák. č. 283/1991 Sb., ve znění platném do 30. dubna 2000, informace z evidencí, které vede policie podle § 2 odst. 1 písm. l), se poskytují službám, které působí v policii, ministerstvu vnitra, Bezpečnostní informační službě České republiky, Vojenskému obrannému zpravodajství a Vojenské policii; dalším státním orgánům a organizacím, jen je-li to nezbytné pro plnění jejich úkolů podle zákona. Bylo již konstatováno, že zák. č. 75/1957 Sb., o občanských průkazech, byl zrušen a nahrazen zák. č. 328/1999 Sb., o občanských průkazech, a to dnem 1. července 2000 (dle § 29 zák. č. 133/2000 Sb., o evidenci obyvatel, a dle § 28 zák. č. 328/1999 Sb.).

Krajský soud v Plzni, jakož i Vrchní soud v Praze posoudily žalobní návrh stěžovatelů dle § 11 a násl. obč. zák. a nikoli dle § 13 zák. č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem, ve znění pozdějších předpisů. Implicitně a ve shodě s povahou rozhodované věci hodnotily vztah mezi žalobci a odpůrcem (stěžovatelem a vedlejším účastníkem v řízení před Ústavním soudem) jako vztah, v němž se jeho účastníci nacházejí ve vztahu rovnosti, tj. vztah soukromoprávní, a nikoli jako odpovědnostní vztah, plynoucí z porušení povinností státu, spjatých s jeho postavením vrchnostenským. Stěžovatelé vystupovali totiž v předmětném trestním řízení jako osoby nezúčastněné, jímž z tohoto důvodu k ochraně jejich práv uvnitř tohoto řízení nesvědčil žádný procesní prostředek. Ústavní soud se rovněž ztotožňuje s právním názorem nalézacího soudu, dle kterého z hlediska rozdílné úpravy věcné a místní příslušnosti soudů dle o. s. ř. nelze o uplatněném návrhu stěžovatelů rozhodnout po spojení věcí spolu s návrhem, uplatněným dle zák. č. 256/1992 Sb., o ochraně osobních údajů v informačních systémech.

Za této situace nezbylo obecným soudům, než posoudit naplnění podmínek zákonné licence pro použití fotografií stěžovatelů v předmětné věci dle ustanovení § 12 odst. 2 obč. zák. Ústavní soud přitom nesdílí závěr soudu nalézacího, dle něhož nezakazuje-li výslovně § 93 odst. 2 tr. řádu provedení rekoncise podobiznou či obrazovým záznamem bez předchozího souhlasu zobrazené osoby, pak jsou podmínky ustanovení § 12 odst. 2 obč. zák. naplněny. Ve shodě s doktrínou Ústavní soud zastává názor, dle kterého nutno § 12 odst. 2 obč. zák., jakož i ustanovení zákona, na nějž odkazuje, interpretovat restriktivně (viz zejména K. Knap, J. Švestka, O. Jehlička, P. Pavlík, V. Plecítý, Ochrana osobnosti podle občanského práva. 3. vyd., Praha 1996, s. 99). Požadavek restriktivního výkladu uvedených zákonných ustanovení plyne z principu proporcionality při řešení kolize základních práv plynoucích z čl. 10 Listiny a veřejného účelu, jímž je náležité zjištění trestných činů a spravedlivé potrestání jejich pachatelů v rámci řádného procesu, jenž se promítá v rovině ústavní v čl. 80 odst. 1, čl. 90 Ústavy, čl. 39 a čl. 40 Listiny.

Dle názoru Ústavního soudu § 93 odst. 2 ve spojení s § 103 tr. řádu ve vazbě na § 12 odst. 2 obč. zák. obsahuje toliko vymezení úředního účelu, k dosažení kterého lze použít fotografií nezúčastněných osob při rekoncisi v trestním řízení.

Za zákon, jež v předmětné době (tj. v březnu 2000) poskytoval právní základ postupu dle § 12 odst. 2 obč. zák. nutno pak považovat ustanovení § 4 zák. č. 75/1957 Sb., o občanských průkazech, § 2 odst. 1 písm. l) a § 45a zák. č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění platném k 30. dubnu 2000. Tato ustanovení svěřovala výkon agendy občanských průkazů orgánům policie, umožnila vytvářet policii příslušné evidence a údaje v nich obsažené poskytovat jiným složkám policie, ministerstva vnitra, případně dalším státním orgánům, pokud je to nezbytné pro plnění

jejich úkolů. V posuzované věci, jak bylo již konstatováno, je tímto úkolem provedení rekognice dle § 93 odst. 2 ve spojení s § 103 tr. řádu jinými složkami policie, případně dalšími státními orgány, jimiž jsou další orgány činné v trestním řízení (státní zastupitelství a obecné soudy).

V této souvislosti stěžovatelé namítají, že účel vytváření příslušné evidence byl dle § 1 zák. č. 75/1995 Sb., občanských průkazech, omezen na agendu občanských průkazů, přičemž jakékoli vybočení z rámce daného tímto účelem (čili účelem zakládajícím důvodnost a zákonnost sběru osobních dat) nutno považovat za exces vybočující z rámce zákonné licence dle § 12 odst. 2 obč. zák.

Z pohledu posouzení věci v rovině práva jednoduchého však uvedený argument neobstojí. Dle § 45a zák. č. 283/1991 Sb., ve znění pozdějších předpisů, informace z evidencí, které vede policie, bylo lze poskytovat službám, které působily v policii, ministerstvu vnitra, Bezpečnostní informační službě České republiky, Vojenském obranném zpravodajství a Vojenské policii, jakož i dalším státním orgánům a organizacím a soudním exekutorům, jen bylo-li to nezbytné pro plnění jejich úkolů podle zákona. Předmětné ustanovení zákona o Policii České republiky představovalo totiž určitý "konektor" - umožňovalo, aby údaje obsažené v evidencích, jež policie vytváří k určitému zákonnému účelu, byly využívány i jinými jejími složkami, případně jinými státními orgány, bylo-li to nezbytné pro plnění jiných úkolů (účelů), rovněž ale stanovených zákonem. Jde o zákonné ustanovení, jež vytváří zákonný prostor použití osobních údajů státními orgány k odlišným, zákonem stanoveným účelům, než byly účely, pro něž tyto evidence byly vytvářeny.

Ustanovení § 4 zák. č. 75/1957 Sb., o občanských průkazech, § 2 odst. 1 písm. l) a § 45a zák. č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění platném k 30. dubnu 2000, představovala tudíž právní předpisy, na něž je v § 12 odst. 2 obč. zák. odkazováno, tj. představovala zákonná ustanovení, která bez souhlasu dotčených osob umožňovala policii vytvářet evidence spjaté s agendou občanských průkazů a údaje v nich obsažené poskytovat jiným složkám policie, případně dalším státním orgánům k plnění jejich úkolů. K uvedenému závěru vede Ústavní soud argumentace *reductionis ad absurdum*. Přijetím interpretace opačné by pak tato ustanovení ztrácela rozumný smysl.

VII./c

Uplatnění Schumannovy formule po změně ve věci relevantního jednoduchého práva vzhledem k právním účinkům ex nunc nálezů Ústavního soudu

Vzhledem ke skutečnosti, že v době rozhodování Ústavního soudu o ústavní stížnosti jednoduché právo, jež tvořilo, resp. mělo tvořit normativní základ posouzení věci ze strany obecných soudů, již pozbylo platnosti, resp. bylo změněno a doplněno, a to ve vazbě na ustanovení § 67 odst. 1 zák. č. 182/1993 Sb., ve znění pozdějších předpisů, jakož i vzhledem k právním následkům ex nunc rozhodnutí ve věci kontroly norem (§ 70 odst. 1 zákona o Ústavním soudu - viz nález sp. zn. Pl. ÚS 31/96), pro posouzení ústavnosti ustanovení předpisů jednoduchého práva ve smyslu § 78 odst. 2 zákona č. 182/1993 Sb., ve znění pozdějších předpisů, pozbyl již Ústavní soud zákonný prostor.

Z těchto důvodů již není v jeho kompetenci zabývat se ústavností uvedené zákonné konstrukce a dostát tak funkci, jež pro něj plyne nejen z § 78 odst. 2 zák. č. 182/1993 Sb. ve spojení s čl. 87 odst. 1 písm. a), b) Ústavy, nýbrž i z kautel doktrinárních, jak jsou tyto vyjádřeny v Schumannově formuli (E. Schumann, *Verfassungs- und Menschenrechtsbeschwerde gegen richterliche Entscheidungen*. Berlin 1963, s. 206 a násl.; též V. Šimíček, *Imperativ ústavně konformní interpretace a aplikace právních předpisů*. Právník, č. 12, 1999, s. 1083-1084).

VII./d

Posouzení ústavnosti interpretace, aplikace a povahy ve věci relevantního jednoduchého práva této situace, tj. po konstatování, že obecné soudy v ústavní stížnosti napadených rozhodnutích nevybočily z rámce vymezeného jednoduchým právem, Ústavní soud posuzoval možnost dotčení stěžovatelů v jejich základních právech a svobodách plynoucích z Listiny a mezinárodních smluv dle čl. 10 Ústavy ústavně rozpornou interpretací, aplikací, resp.

povahou jednoduchého práva.

Ústavní aspekt účelu rekognice

Otázkou, jíž nutno v této souvislosti zodpovědět jako první, je, zda účel, obsažený v ustanovení § 93 odst. 2 a § 103 tr. řádu, je sto stát v konkurenci s ochranou základního práva, plynoucího z čl. 10 odst. 1 Listiny.

Ústavní soud v řadě svých rozhodnutí vyslovil názor, dle kterého ke kolizi v rovině ústavněprávní dochází nejen mezi základními právy a svobodami navzájem, nýbrž i mezi základními právy a svobodami a jinými ústavně chráněnými hodnotami. V nálezu ve věci Pl. ÚS 15/96 konstatoval v této souvislosti následující: "Ústavní úprava postavení jedince ve společnosti obsahuje ochranu individuálních práv a svobod, jakož i ochranu veřejných statků. Rozdíl mezi nimi spočívá v jejich distributivnosti. Pro veřejné statky je typické, že prospěch z nich je nedělitelný a lidé nemohou být vyloučeni z jeho požívání. Příklady veřejných statků jsou národní bezpečnost, veřejný pořádek, zdravé životní prostředí. Veřejným statkem se tudíž určitý aspekt lidské existence stává za podmínky, kdy není možno jej pojmově, věcně i právně rozložit na části a tyto přiřadit jednotlivcům jako podíly. [K pojmu veřejné statky v ekonomické literatuře viz např. P. A. Samuelson, W. Nordhaus, *Ekonomie*, Praha 1991, s. 770-771, 982; v literatuře právnické např. J. Raz, *Right-Based Moralities*, in: *Theories of Rights*, (Ed. J. Waldron), Oxford 1984, s. 187; R. Alexy, *Recht, Vernunft, Diskurs. Studien zur Rechtsphilosophie*, Frankfurt a. M. 1995, s. 239 a násl.] Pro základní práva a svobody je, na rozdíl od veřejných statků, typická jejich distributivnost. Aspekty lidské existence, jakými jsou např. osobní svoboda, svoboda projevu, účast v politickém dění a s tím spjaté volební právo, právo zastávat veřejné funkce, právo sdružovat se v politických stranách atd., lze pojmově, věcně i právně členit na části a tyto přiřadit jednotlivcům. V případě kolize je nutné stanovit podmínky, za splnění kterých má prioritu jedno základní právo či svoboda, a za splnění kterých jiné, resp. určitý veřejný statek. Základní je v této souvislosti maxima, podle které základní právo či svobodu lze omezit pouze v zájmu jiného základního práva či svobody nebo veřejného statku."

Vycházejí z uvedených definičních hledisek vymezení ústavněprávně chráněných veřejných statků, nutno k těmto zařadit i úsilí o zajištění vnitřního míru ve společnosti, spočívající v náležitém objasnění trestných činů a spravedlivém potrestání jejich pachatelů v rámci řádného procesu, jež se promítá v rovině ústavní v čl. 80 odst. 1 a čl. 90 Ústavy, čl. 39 a čl. 40 Listiny. Jedním z parciálních nástrojů dosažení tohoto veřejného statku (dobra) jsou i důkazní prostředky, předvídané trestním řádem, mezi něž patří i rekognice (čili identifikace osob a věcí), jež je zakotvena v ustanovení § 93 odst. 2 a § 103 tr. řádu (ve znění platném k 30. dubnu 2000).

Poměřování v kolizi stojícího práva na ochranu osobnosti a veřejného zájmu na objasnění trestných činů a spravedlivém potrestání jejich pachatelů

Z pohledu ústavněprávního za klíčovou považuje Ústavní soud otázku, zda příslušnými ustanoveními jednoduchého práva jsou v předmětné věci dány podmínky zákonné licence omezení práv na ochranu osobnosti dle § 12 odst. 2 obč. zák., a to zejména z pohledu kolize základních práv plynoucích z čl. 10 Listiny a veřejného účelu, jímž je náležité objasnění trestných činů a spravedlivé potrestání jejich pachatelů v rámci řádného procesu, jenž se promítá v rovině ústavní v čl. 80 odst. 1 a čl. 90 Ústavy a čl. 39 a čl. 40 Listiny, v rovině práva jednoduchého v ustanovení § 93 odst. 2 a § 103 tr. řádu (ve znění platném k 30. dubnu 2000).

Standardní metodou, jíž Ústavní soud posuzuje kolizi základních práv a svobod, resp. jejich kolizi s jinou ústavně chráněnou hodnotou, je metoda proporcionality. Strukturu této metody a její komponenty nastínil v řadě svých nálezů (viz zejména nálezy ve věci Pl. ÚS 4/94, Pl. ÚS 15/96, Pl. ÚS 16/98).

V předmětné věci nelze mít pochybnosti o naplnění podmínky vhodnosti (čili o naplnění vazby mezi prostředkem a účelem), tj. o tom, že institut rekognice fotografiemi je efektivním důkazním prostředkem, tedy je institutem umožňujícím dosažení veřejného statku (dobra), spočívajícím v náležitém objasnění trestných činů a spravedlivém potrestání jejich pachatelů. Kromě uvedeného plní rekognice i další účel. Vzhledem ke skutečnosti, že rekognice je prostředkem prověrky věrohodnosti přímého svědectví, plní rovněž účel vyloučení nevinných osob z podezření, a tudíž

účel ochrany individuálních práv před neodůvodněným stíháním a odsouzením.

Druhým hlediskem poměrování je porovnávání institutu rekognice fotografiemi kromě osoby podezřelé i nezúčastněných osob, použitých bez jejich souhlasu, s jinými možnými postupy, jež by umožnily rovněž dosáhnout účely rekognice, nedotýkaly by se však osobnostního práva dle čl. 10 odst. 1 Listiny ve spojení s § 12 odst. 1 obč. zák.

Jinými slovy, z uvedeného požadavku v rovině obecné plyne maxima, dle které lze zákonnou licenci ve smyslu § 12 odst. 2 obč. zák. považovat za ústavně souladnou toliko tehdy, nelze-li sledovaného úředního účelu dosáhnout použitím podobizen se souhlasem dotčených osob, tj. akceptace ustanovení § 12 odst. 2 obč. zák. ve vztahu k § 12 odst. 1 obč. zák. za podmínky subsidiarity.

Požadavek subsidiarity postupu zákonnou licenci ve vztahu k posouzení možnosti dosáhnout sledovaných úředních účelů postupem dle § 12 odst. 1 obč. zák. je spjat s naplněním alespoň jedné z následujících podmínek: První je podmínka empirická, tj. reálná nemožnost dosažení takového souhlasu (takovýchto souhlasů), druhou pak stav, ve kterém by vyžadování souhlasu znemožnilo, resp. zmařilo anebo neumožnilo dosáhnout zákonem sledovaný, z Ústavy plynoucí úřední účel.

Z kriminalistické funkce rekognice fotografiemi v trestním řízení vyplývá, že se pravidelně provádí v počátcích vyšetřování, resp. v podobě neodkladného a neopakovatelného úkonu, a to na rozdíl od rekognice in natura. Je proto spjata s nutností jejího rychlého, operativního provedení. Požadavek vytváření srovnávacích alb fotografií nezúčastněných osob s jejich souhlasem by za těchto okolností provedení rekognice reálně mohl zmařit a znemožnit její využití jako důkazního prostředku v trestním řízení.

Nutno ale zvážit i možnost v ytváření srovnávacích alb fotografií nezúčastněných osob pro účely rekognice s jejich souhlasem apriori.

Posouzení reálnosti této alternativy neodvisí na důvodnosti ústavněprávní (jak tomu bylo např. ve věci Pl. ÚS 15/96, v níž byla zákonná regulace zrušena kvůli porušení postulátu potřeby), nýbrž na zhodnocení její empirické proveditelnosti. Potvrzení empirické hypotetické alternativy však z povahy věci nemůže být předmětem dokazování, jehož předmětem jsou toliko skutečnosti minulé. Za této situace Ústavnímu soudu zbývá k potvrzení anebo odmítnutí zvažované alternativy postup induktivní, čili úvaha analogií, resp. úvaha právně srovnávací. V této souvislosti Ústavní soud v oblasti trestního řízení nenalezl analogický příklad apriorně se souhlasem dotčených osob vytvářených databází osobních údajů, resp. předmětů osobní povahy, pro účely trestního řízení. Z pohledu komparativního nenalezl obdobný přístup ani ve srovnatelných evropských zemích (SRN, Rakousko). Naopak, v odborné literatuře se považuje možnost vytvoření databáze fotografií pro účely rekognice s předem daným souhlasem třetích osob "za iluzorní" (H. Artkämper, Gegenüberstellungen - Erkenntnisquelle mit Kauteln. Kriminalistik, 10, 1995, s. 648).

Pro uvedené lze konstatovat, že posuzovaný model jednoduchého práva z pohledu kolize mezi základním právem plynoucím z čl. 10 odst. 1 Listiny a veřejným statkem (dobrem) plynoucím čl. 80 odst. 1 a čl. 90 Ústavy a čl. 39 a čl. 40 Listiny dostál i podmínkám spjatým s postulátem potřeby.

Třetím komponentem metody proporcionality je porovnávání v kolizi stojících základních práv a svobod, resp. veřejných statků (dobra).

Dosažení účelu objasňování trestných činů a potrestání jejich pachatelů v trestním řízení je v demokratickém ústavním řádu pravidelně spjata s řadou nezbytných zásahů do osobnostních práv jiných osob, než podezřelého, resp. obviněného. Příkladem je možnost nařízení prohlídky a pitvy mrtvoly a její exhumace (§ 115 tr. řádu) ve vazbě na osobnostní práva dle § 15 obč. zák., resp. povinnost svědčit (§ 97 tr. řádu) a v této souvislosti strpět i otázky dotýkající se jeho věrohodnosti, jež z povahy věci překračují rámec osobnostní ochrany dle § 11 obč. zák. Z rámce těchto obecně akceptovaných příkladů kolize v předmětné věci posuzovaný institut rekognice fotografiemi nevybočuje.

V této souvislosti z pohledu srovnávacího lze poukázat i na relevantní judikaturu Spolkového ústavního soudu SRN, jenž v rozhodnutí o ústavnosti zákona o sčítání lidu (BVerfGE, 65, 1) zformuloval hlediska ústavní akceptovatelnosti sběru, úschovy a používání osobních údajů, resp.

předmětů osobní povahy ze strany státních orgánů. Konstatoval, že omezení práva na "informační sebeurčení" je přípustné toliko za přítomnosti převažujícího obecného zájmu, musí být založeno zákonem, který musí splňovat ústavní požadavek určitosti a jasnosti a dále požadavky plynoucí z principu proporcionality. Dále musí obsahovat procesní postupy, jež působí proti hrozbě porušení práva na ochranu osobnosti.

Obdobně konstatoval i Ústavní soud České republiky, že komponentem metody proporcionality je i zvažování možností minimalizace omezení jednoho v kolizi stojícího základního práva a svobody, resp. veřejného dobra (plynoucí z čl. 4 odst. 4 Listiny). V souvislosti s posuzovanou věcí nutno uvedený moment spatřovat v omezení daném obsahem ustanovení § 11 obč. zák. Jinými slovy, zákonná licence dle § 12 odst. 2 obč. zák. představuje výjimku z ustanovení § 12 odst. 1 obč. zák., nesmí svým obsahem ale představovat dotčení v právech dle § 11 obč. zák.

Z hlediska této maximy lze konstatovat, že posuzovaný model jednoduchého práva a jeho interpretace a aplikace v předmětné věci požadavkům z ní plynoucím dostál. Zákonná licence dle § 12 odst. 2 obč. zák. ve spojení s § 93 odst. 2 a § 103 tr. řádu, § 4 zák. č. 75/1957 Sb., § 2 odst. 1 písm. l) a § 45a zák. č. 283/1991 Sb. v žádném případě nezaložila jakékoli dotčení osobnostních práv plynoucích z § 11 obč. zák.

Konstatovaný závěr nevybočuje z rámce stávajícího demokratického evropského standardu. Při akceptaci hledisek zformulovaných Spolkovým ústavním soudem SRN ve věci ústavnosti zákona o sčítání lidu (BVerfGE, 65, 1), obdobný postup umožňuje tak německý trestní řád (viz § 483, 484 a 163), zemská legislativa (kupř. § 39 zákona Dolního Saska o ochraně před nebezpečím), jakož i zákon o cestovních pasech (§ 21 a 22) a zákon o osobních průkazech (§ 2). Obdobně stanoví i jednoduché právo Rakouské republiky, v němž přípustnost posuzovaného postupu umožňuje ustanovení § 64 zákona o policii, § 24 tr. řádu, jakož i § 22 odst. 3 tr. řádu ve spojení s § 53 odst. 2 zákona o policii a rovněž ve spojení s § 22a a 22b zákona o cestovních pasech. Rovněž Ústavní soud Rakouské republiky ve dvou rozhodnutích (VfSlg. 5.089/1965 a VfSlg. 9.934/1984) v analogických případech konstatoval, že zhotovení fotografií při identifikačním řízení není porušením základních práv a svobod (čl. 8 základního státního zákona o všeobecných občanských právech z 21. prosince 1867, jež byl nahrazen ústavním zákonem z 29. listopadu 1988 o ochraně osobní svobody).

Z pohledu požadavku minimalizace zásahu do základního práva a svobody, jež dostál podmínkám principu proporcionality, nutno poukázat i na skutečnost, že rekognice pomocí fotografií představuje svojí intenzitou menší zásah do osobnostních práv než rekognice in natura, je tedy prostředkem mírnějším (shodně doktrína: H. Artkämper, Gegenüberstellungen - Erkenntnisquelle mit Kauteln. Kriminalistik, 10, 1995, s. 650; R. Riegel, Wahllichtbildvorlage und informationelles Selbstbestimmungsrecht. ZRP, 12, 1997, s. 477).

V rozhodované věci obecné soudy při aplikaci a interpretaci příslušného jednoduchého práva, jakož i vzhledem k jeho povaze, nevybočily z kautel, jež na ni klade princip proporcionality. Pro uvedené, tj. s ohledem na závěr, dle něhož se obecné soudy v ústavní stížnosti napadených rozhodnutích při interpretaci a aplikaci jednoduchého práva nedostaly do rozporu se základními právy, plynoucími z Listiny, resp. z mezinárodních smluv dle čl. 10 Ústavy, Ústavní soud návrh na zrušení rozsudku Vrchního soudu v Praze ze dne 6. února 2001, sp. zn. 1 Co 291/2000 a 1 Co 293/2000, zamítl.

Tyto rozhodovací důvody v plném rozsahu dopadají i na posouzení návrhu stěžovatelů na vyslovení výroku dle § 82 odst. 3 písm. b) zák. č. 182/1993 Sb., ve znění pozdějších předpisů, a návrhu na vydání předběžného opatření, pročež i tyto Ústavní soud zamítl.

VIII. Obiter dictum

Zákonnou podmínkou provedení rekognice fotografiemi je skutečnost, že všechny srovnávací fotografie musí být fotografiemi v předmětném trestním řízení nezúčastněných osob. Použití fotografie v trestním řízení nezúčastněné osoby v rekognici tudíž nezakládá žádné dotčení jejích osobnostních práv, plynoucích z § 11 obč. zák. (např. práva na ochranu cti a dobrého jména v

souvislosti s neoprávněným založením podezření ze spáchání trestného činu a jeho šířením ve veřejnosti). Nadto je rekognice fotografiemi zachycena v soudním spise, přičemž tento není veřejnou listinou a nahlížení do něj je omezeno na přesně zákonem omezený okruh osob (§ 65 tr. řádu).

Jak vyplynulo z dokazování v řízení před Ústavním soudem, zásah do osobnostních práv stěžovatelů by bylo možno vztáhnout k tomu subjektu, který ve vztahu ke stěžovatelům informaci, jež spojovala použití jejich fotografií v rekognici ve věci, v níž vystupovali v postavení nezúčastněných osob, s jejich označením jako osob podezřelých vyslovil a šířil. Z hlediska určení pasivní legitimace v řízení o ochranu osobnosti tímto subjektem ale není Česká republika.

Poučení:

Proti tomuto nálezu se nelze odvolat.

V Brně dne 21. března 2002